

Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia

Treball de Fi de Grau

Títol: INFLUEIX LA CLASSE SOCIAL DE LES DONES EN EL SEU COMPORTAMENT POLÍTIC?

Autora: ANNA CARDEÑES ORTONOBES

Tutor/a: BERTA BARBET

Data: 3 de juny de 2020

Grau en: Ciència Política i Gestió Pública i Dret.

INDEX

INTRODUCCIÓ	3
MARC TEÒRIC.....	4
VARIABLE DEPENDENT.	4
LA CLASSE SOCIAL.....	4
VARIABLES INDEPENDENTS.....	6
INTERÈS.....	6
PARTICIPACIÓ	7
IDEOLOGIA POLÍTICA.....	7
PREGUNTES D'INVESTIGACIÓ	8
METODOLOGIA.....	10
ANÀLISI DELS RESULTATS.....	12
PART 1	12
PART 2	13
CONCLUSIONS	17
BIBLIOGRAFIA	19
ANNEX.....	21

INTRODUCCIÓ

Els estudis sobre la dona en la política gairebé sempre es centren en l'anàlisi de la participació de la dona en les institucions polítiques, principalment al Parlament, descuidant o no tractant un altre aspecte com el canvi de la seva classe social que s'entén que formen part o el canvi del seu comportament polític. Sens dubte, aquest ha estat un dels principals motius que m'han portat a estudiar la present recerca on es tractarà d'analitzar quin és el comportament polític de les dones en les diferents classes socials que es formen, en concret, en la classe social alta i la classe social baixa estudiant així si les dones que realment es senten d'una classe social diferenciada tenen un comportament polític també diferenciat. En resumides paraules, s'intentarà analitzar fins quin punt la classe social influeix en el comportament polític comparant l'any 2016 on, la democràcia espanyola està més de 314 dies sense govern amb l'any 2019, on l'absència d'acords polítics fou més que evident, acompanyada d'una inestabilitat a Catalunya després del judici del Procés i la irrupció del partit polític de Vox que es sotmet a les institucions creant una tensió no viscuda fins al moment.

Les principals finalitats d'aquests projecte son en primer lloc, presentar una visió general de la classe social de la dona en diferents moments en el temps i en segon lloc, analitzar les diferències del seu comportament polític quan aquestes pertanyen a classes socials diferenciades. Doncs, s'estudiarà si realment el fet de pertànyer a una classe social diferenciada condueix a un comportament polític també diferenciat.

Un cop tinguts en compte aquests punts, la meua recerca es vara iniciar amb la següent qüestió: deixant de banda la desigualtat existent entre els gèneres, és a dir, entre els homes i les dones, dins d'un mateix gènere – en aquest cas, la dona - les diferències de la classe social o del comportament polític en un mateix gènere son molt diferents? I va ser a partir d'aquesta pregunta que em varen començar a sorgir d'altres que envolten el tema principal d'aquest treball. Un exemple n'és la pregunta: La majoria de dones en un eix ideològic que va de dreta-esquerra es situen a l'esquerra? Son les mateixes que consideren esser de classe baixa? I davant aquests seguit de qüestions vaig plantejar-me les preguntes i hipòtesis que envolten l'anàlisi d'aquesta recerca.

En quant a l'estructura del treball, l'he separat en dues parts. La primera part, està formada pel marc teòric on, s'han inclòs els conceptes de les variables que s'han estudiat així com el paper que desenvolupen en l'actualitat. A continuació, he explicat de forma més exhaustiva quines son les preguntes d'aquest treball i quines, per tant, son les hipòtesis que en surten al respecte. Un cop fet tot això, i abans d'endinsar-me a la part pràctica he procedit a explicar quina ha estat la metodologia emprada.

D'altra banda, la part pràctica està formada també per dues parts. Per començar, en la primera part m'he centrat en l'anàlisi de resultats de la variable classe social degut a la importància que té al llarg del treball mentre que la segona part es centra en l'estudi dels resultats de les variables participació política, orientació ideològica i interès polític.

A mode de síntesi, es tractarà d'analitzar fins quin punt el comportament polític de les dones està arrelat a la seva classe social.

MARC TEÒRIC

En l'actualitat la majoria dels estudis de perspectiva de gènere estudien les diferències o la bretxa de desigualtat que hi ha entre els homes i les dones però en pocs d'ells s'analitza quina és la desigualtat produïda en un mateix gènere. De fet, dins del context del avanç del moviment feminista a Espanya, s'ha produït un intens debat diferenciat per dues corrents: la que defensa a la dona com una única classe social en si mateixa i aquella corrent que s'oposa a aquesta conceptualització, assenyalant que *“si bé totes les dones pateixen un problema de marginació i desigualtat, la diferència de classes de la societat capitalista també es veu reflectida en les dones”*. (Astelarra, 1978)

De fet, els condicionaments, estructures i processos socials a què estan sotmeses condicionen el seu vot, el seu grau d'interès per la política o els temes que més els preocupen. En aquest sentit, alguns teòrics han categoritzat aquesta relació com complexa o problemàtica en el sentit *“que elles tenen més obstacles i menys beneficis per participar en política”* (Ramírez, 2006:41).

Com ja hem dit, estudiarem la classe social, aquesta, com a concepte analític de les ciències socials no és només un principi de classificació dels grups socials sinó que també és un intent d'explicació de les seves conductes, comportaments i relacions, de gran part de la vida social en què estem immersos.

Altrament, definir el comportament polític és complex de fet, els estudis solen prendre variables diferents per analitzar-lo. En el present treball es mesurarà la variable comportament polític tenint en compte la suma de tres variables essent aquestes l'interès polític, l'autoubicació ideològica i participació electoral.

Aquest estudi s'ha realitzat mitjançant la reexportació de les enquestes post-electorals del Centre d'Investigació Sociològica, en concret la del 2019 (3248) i 2016 (3115) respecte les eleccions generals d'aquell mateix any.

VARIABLE DEPENDENT

LA CLASSE SOCIAL

La primera variable i que s'ha categoritzat com a variable dependent és la classe social a la qual pertanyen les dones. La definició de classe esdevé diferent depenent del punt de vista que és estudiada doncs, no hi ha una única manera acceptada per definir-la. De fet, son diverses les teories que avalen indicadors de mesura diferents i, malgrat que alguns tenen força concordances no son directament substituïbles els uns pels altres (Bergman i Joye, 2005). El que sí que queda clar és que indicadors com l'ocupació del

individu determinen, o si més no ajuden, a determinar la seva categoria i posicionament. En termes de Marx, vindria donat pel poder que les relacions socials de producció establertes confereixen a cada tipus d'ocupació, no tenint en compte el nivell econòmic del individu.

En l'anàlisi de la classe cal tenir present que aquesta pot ser estudiada tant de forma individual o familiar com també de forma subjectiva o objectiva. En aquest estudi s'han utilitzat mostres purament subjectives això vol dir que, la variable classe no la podem relacionar amb el nivell socioeconòmic a nivell familiar. Tot i així, en parlar de classe social hem de tenir en compte autors com Wright que consideren que tothom té una posició de classe directa i una posició de classe mediata (Wright, 1989) mentre que estudis com el Goldthorpe afirmen que, per tal d'explicar de manera correcta el nivell d'identificació social és precis examinar tant la pròpia ubicació de classe de les dones com la dels seus marits. Això implica que les anàlisis de classe que es centren solament en el cap de família impliquin models mal especificats. En altres paraules, en termes d'explicar la identitat de la classe que cada individu forma part, els resultats acaben donant suport a un enfocament de classe de família, ja que aquest té en compte tant la ubicació de classe dels marits com la de les esposes.

La identificació subjectiva de classes no ha passat desapercibuda tampoc de debats com els que venim senyalant ja que, mentre que alguns autors l'entenen com un substitut de la consciència de classes (Hodge & Treiman, 1968; Guest, 1974), altres la tracten com la classe social que els individus trien quan se'ls hi pregunta a quina classe pertanyen (Centers, 1949; Goldthorpe, Lockwood, Bechhofer & Platt, 1969; Jackman & Jackman, 1973; Evans, Kelley & Kolosi, 1992; Susnaud et al., 2013). Tot i així, hi ha una evidència clara i és que la classe social subjectiva serveix més com un indicador d'identitat que com a informador de la classe social objectiva. (Vanneman & Cannon, 1987; Wright, 1997; Adair, 2001). (Martinez, 2018)

El mètode escollit per tal d'analitzar la classe social de les dones en aquest treball ha estat el d'un enfocament totalment subjectivista. Les respostes obtingudes són un reflex que defineix la posició de cadascuna d'elles en les relacions socials de producció. Per tant, és principalment amb la feina remunerada que realitzem al mercat de treball que ens posicionem socialment fent que, les nostres condicions de vida en depenguin directament. (Sanchez, 2017). Per tant, subjectivament la classe social és el resultat de les percepcions individuals relatives a la posició que s'ocupa en l'escala social en comparació amb els altres. (Kraus, Piff, Mendoza-Denton, Rheinschmidt y Keltner, 2012).

Per tant, s'analitzarà la posició social de les dones a partir de la percepció que tenen del lloc que ocupen dins la jerarquia social. Finalment, aportar que la variable classe social es crea a partir de les respostes obtingudes en la pregunta "*en quina classe social*

considera que forma part". Les cinc categories formades per aquesta variable han estat classe alta, classe mitjana-alta, classe mitjana, classe mitjana-baixa i classe baixa.¹

VARIABLES INDEPENDENTS

Per tal de saber quins son els diferents comportaments que tenen les dones espanyoles quan exerceixen l'acte polític més representatiu entès aquest com el seu comportament polític hem analitzat un seguit de variables essent aquestes l'interès per la política, l'autoubicació ideològica i la participació electoral.

INTERÈS

Afirmacions empíriques com "les dones tenen un grau de desafecció per la política superior als homes" no son sorprenents. El que més diferència les dones dels homes, segons les enquestes electorals, és la freqüència amb la que escullen respondre "no ho sé" o prefereixen no contestar a una pregunta directa sobre la intenció de vot. (Aragón es nuestro Ohio, 2015). Això és degut a que es fan assumpcions indirectes i teòriques sobre els motius i inquietuds dels comportaments de les dones.

Per tant, entenent l'interès per la política com l'actitud que va relacionada amb el grau d'implicació política aquest treball tractarà aquesta variable intentant cercar quin ha esdevingut l'interès de la dona en les respectives eleccions i tanmateix estudiar els canvis que es produeixen en el temps. Conduirà la paralització del govern del 2016 a més interès o a més desafecció política?

Així doncs, l'elecció d'aquesta variable ha estat donada per la importància i influència que aquesta té amb el paper de la dona. Com veníem dient, al llarg de la història, s'ha anat categoritzant a la dona com "la que menys interès té per la política" i una raó possible és que les dones, simplement, els interessa menys la política. De fet, tot i que és cert que s'ha comprovat que molts cops les dones mostren tenir un menor interès en la política en general, la forma en que les dones adquireixen o utilitzen el coneixement polític podria resultar diferent de la dels homes. (Aragón es nuestro Ohio, 2015). Tot i així, no podem deixar de banda en estudiar l'interès la teoria feminista que, posa l'èmfasi, en un canvi de focus: no observa quines són les característiques que fan que les dones no sentin interès per la política, sinó què li passa a la política que és incapaç d'incloure a les dones. (Bolao, 2017). De totes formes, és impossible parlar d'un feminisme únic però les expressions històriques de tots dos demostren que les totes les dones pateixen algun tipus de discriminació. (Asterrala, 1978)

En conclusió, el *"desinterès polític està íntimament vinculat als sentiments d'impotència i confusió respecte la política, que es canalitzen a través de la desafecció"*. (Montero, Gunther i altres, 1998:28). Així doncs tenint presents els diferents estudis mencionats, s'analitzarà fins quin punt l'interès acaba essent una variable rellevant en el comportament polític de les dones i com aquest és de diferent en les diferents classes

¹ Veure metodologia

socials que es creen. La variable s'ha analitzat a partir de la pregunta “*quin interès té vostè per la política?*”²

PARTICIPACIÓ

Son molts els autors i autores que en els seus estudis mostren com no tenen cabuda “*les grans diferències de gènere en la participació electorals als països occidentals.*” Topf aporta dades d'alguns països d'Europa occidentals que no mostren diferències de gènere significatives en la participació electoral (Topf, 1995), Verba i altres mostren que les diferències de gènere en l'assistència electoral han desaparegut als EEUU” (Liñeira, 2009:13); Norris afirma que “*la variable gènere no és significativa entre homes i dones pel que fa la participació electoral i el suport a campanyes electorals, entre d'altres*” (Norris, 1991), i Font assegura que l'any 1995, “*les diferències entre gèneres que semblaven clares els anys seixanta i setanta, s'havien esfumat en tot el món occidental*” (Font, 1995). En referència al cas de l'Estat espanyol, aquesta tendència també s'hauria produït (Pallarés i altres, 2007). (Bolao, 2017)

Per tant, això vol dir que la participació de les dones ha augmentat en els darrers anys? És aquesta participació de les dones igual en diferents classes socials? Tot i que el present treball tractarà de respondre aquestes preguntes el que sí que és cert, és que la participació política de les dones ha estat més aviat escassa en relació amb el volum de població que ens representa, participa i s'integra. En l'actualitat ens podem atrevir a afirmar que aquesta situació s'ha anat modificant gradualment per la pròpia demanda de la població femenina, que ha exigit a les elits polítiques una sèrie de reformes que en alguns països han suposat fins i tot, l'aparició de nous temes en els programes dels partits, nous sistemes per la selecció de candidatures, noves formes d'elaboració de polítiques públiques o inclús també, l'establiment de noves estructures de govern, com ministeris per a les dones on la participació de les dones esdevé avui un dia un factor clau en qualsevol estudi sociològic.

En efecte, son molts els estudis que s'han dut i es poden dur a terme sobre la participació de les dones però, aquest treball es focalitzarà en estudiar en quina mesura la participació de les dones és diferent quan es relaciona amb la classe social que pertanyen. Els resultats de la variable s'han obtingut mitjançant la qüestió “*vàreu anar a votar en les passades eleccions?*”³

IDEOLOGIA POLÍTICA

Els estereotipis son conseqüència dels diferents comportaments de les dones i en la ideologia considerem que no ha estat menys la seva influència. De fet, un gran influenciador de la mateixa és la religió, influenciant així dins la breixa ideològica de dreta-esquerra. Històricament s'ha considerat a les dones de les democràcies occidentals com més posicionades cap al pla dret de l'espectre ideològic que els homes. La

² Veure metodologia

³ Veure metodologia

inexistència de partits de gènere, seguint la mateixa lògica de les línies de divisió clàssiques, ha comportat que aquestes s'hagin adscrit a partits democristians o conservadors, però sempre dins d'altres clivelles tradicionals (Lipset, 1960). No obstant això, estudis més recents han demostrat realineaments partidistes en termes de gènere, de manera que hi ha una major predisposició cap a partits de l'ala esquerra.

Tot i així, l'anàlisi d'eleccions a l'espectre durant les dues últimes dècades de segle XX han demostrat una major tendència cap a partits laboristes o socialistes, com a conseqüència, en molts casos, dels canvis ocasionats en el "*lifestyle*" dels dos sexes així com per la revaloració en l'agenda política dels temes propis de formacions més a l'esquerra de l'eix ideològic (Shapiro and Mahajan, 1986) (Inglehart & Norris, 2000).

Quina serà doncs la bretxa ideològica en les dones per la diferent classificació social feta per Espanya l'any 2016 i 2019? La classe social pot arribar a determinar la ubicació ideològica? Haurà canviat la ideologia de les dones com afirma Lipset en el seus estudis – realitzats en altres períodes del temps- els any 2016 al 2019 a una ala més cap a l'esquerra?

El present treball tractarà d'analitzar aquesta variable per tal de poder donar resposta a aquest seguit preguntes. Els resultats han estat extrets de la pregunta "*en una escala del 0-10 essent 0 el màxim a l'esquerra i el 10 el màxim a la dreta marqui el teu sentiment d'identitat ideològica*". Finalment, tenir en compte que la variable ideologia política ha estat categoritzada en una escala ideològica del 0-10 en cinc categories essent aquestes esquerra, centre-esquerra, centre, centre-dreta i finalment, dreta⁴.

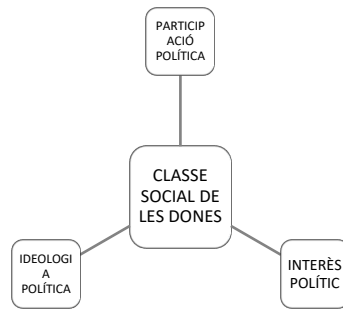
PREGUNTES D'INVESTIGACIÓ

El present treball es basa en l'estudi de les diferències que es produeixen en el comportament polític de les dones que pertanyen en classes socials diferents, en especial, en comparar la classe social baixa i la classe social alta. L'anàlisi, per tant, estudia com la participació política, l'interès per la política o la seva autoubicació ideològica varien en funció de la classe social en què pertanyen. Aquestes tres variables s'han comprès dins la terminologia: comportament polític. En analitzar aquest estudi ens hem plantejant tres preguntes:

- Les dones sempre s'han identificat en la mateixa classe social o ha variat la identificació de classes?
- La classe social en què les dones pertanyen influeix en el seu comportament polític?
- El comportament polític que varen tenir les dones l'any 2016 és diferent al hagut l'any 2019?

⁴ Veure metodologia

En termes generals podríem dir que:

Font n.1:

Elaboració pròpia a partir de les variables emprades.

Per tant, realitzades les presents preguntes obtenim tres hipòtesis que seran estudiades de forma diferenciada.

HIPÒTESIS

Hipòtesi número 1: El sentiment de sentir-se d'una classe social baixa en les dones cada cop és major, això és degut o a la desaparició de la classe mitjana o bé al canvi constant que es viu en la composició de classes socials.

Hipòtesi número 2: El perfil polític de les dones que consideren formar part de la classe social baixa l'any 2016 tendeix a ésser aquell perfil que té més interès polític i més participació política, ja sigui degut a les nivells socioeconòmics en què es situen o al descontentament cap govern del moment. A més, en relacionar la ideologia amb el nivell d'ingressos afirmem que en l'escala d'autoubicació ideològica es situaran més a l'esquerra, deixant així a les dones de classe alta a l'espectre dret.

Hipòtesi número 3: El comportament polític de les dones per ambdues classes socials, és a dir, la classe social alta i la classe social baixa, esdevé diferent en prendre diferents moments en el temps. Doncs, l'any 2016 respecte l'any 2019 en ambdues classes socials hi haurà un menor interès polític i una menor participació. Tot i així, en ambdós variables la classe social baixa per ambdós anys sempre es situarà per sota la classe social alta. Finalment, l'autoubicació predominant al 2016 en ambdós classes es situarà en general en l'espectre dret ideològic, degut a la paràlisi política viscuda en aquell any conjuntament amb els resultats electorals per les dues voltes electorals realitzades.

METODOLOGIA

Exposades les preguntes i amb les hipòtesis plantejades, és important explicar d'on s'han extret les dades que s'han utilitzat per aquest treball, així com també la recodificació de les noves variables. Doncs, el nostre anàlisi parteix en base a les dades del Centre d'Investigació Sociològic (CIS) d'on s'han extret un seguit d'enquestes post-electorals. El programa d'anàlisi emprat ha estat JAMOVl.

El present anàlisi s'ha realitzant fent estadístics descriptius on es resumeixen les característiques principals de la recollida de dades de forma quantitativa. Tot i així, l'anàlisi s'ha dut a terme realitzant taules de contingència per tal de poder analitzar la relació esdevinguda entre dues o més variables de naturalesa qualitativa. Tot anàlisi va acompanyat del seus estadístics significatius, és a dir, la chi quadrat.

Les dades s'han extret mitjançant la resposta de cinc preguntes realitzades. La primera pregunta és el "sexe" de la persona entrevistada, diferenciant així entre femení i masculí. De totes tres enquestes tan sols hem utilitzat el sexe femení.

- Dona: 1
- Home: 2

En segon lloc, hem extret les respostes de la pregunta "*A quina classe social diria vostè que pertany en una classificació que va del 1 al 10?*" Aquestes respostes s'han recodificat de la mateixa manera en tots llocs classificant-ho en:

- Classe alta: ≤ 10
- Classe mitjana-alta: ≤ 8
- Classe mitjana: ≤ 5
- Classe mitjana-baixa: ≤ 4
- Classe baixa: < 2

En la participació, s'han recollit les respostes extretes d'una pregunta que es realitza respecte la participació del enquestes en les ultimes eleccions. En concret, en el cas de l'enquesta postelectoral del 2016 la pregunta és "*Em podria dir si vostè va votar en les passades eleccions generals?*". Les respostes de la variable s'han recodificat en la següent classificació. Tot i així, en mesurar la participació s'han pres els resultats de "va votar" i de no "va voler votar", ja que els percentatge per les altres dues categories era molt petit.

- Va votar: ≤ 5
- No va poder votar: ≤ 4
- No va voler votar: ≤ 3
- No tenia dret a vot: ≤ 1

D'altra banda, l'orientació ideològica dels enquestats ha estat una variable que hem recodificat de la següent forma. La pregunta presa es pregunta "*Quan es parla de política s'utilitzen normalment les expressions esquerra i dreta. En aquesta targeta hi ha una*

sèrie de caselles que van d'esquerra a dreta marqui la seva posició.” Les caselles que van del 1 al 10 han estat recodificades de la següent manera:

- Esquerra: 0
- Centre Esquerra: <3
- Centre: <5
- Centre dreta: <7

Finalment, respecte l'interès en les enquestes de les eleccions generals hem extret la informació obtinguda mitjançant la pregunta “*Diria vostè que, en línies generals, la política li interessa molt, bastant, poc o gens?*” La variable ha estat recodificada de la següent manera per totes tres enquestes:

- Gens d'interès: 0
- Poc interès: 1
- Bastant interès 2
- Molt interès: 3

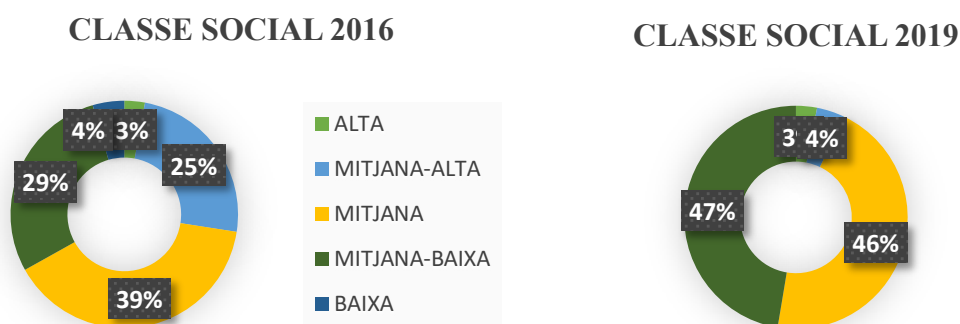
Els nivells de significació obtinguts els haurem d'interpretar de la següent manera; quan estigui entre el 0,00 0,0050 i 0,100 entendrem que és estadísticament significativa i per tant la probabilitat que hagi sortit aquest resultat per casualitat és molt baix. Això evidència que quan el valor sigui més elevat que 0,100 significarà que estem davant d'un resultat que no és estadísticament significatiu i que, per tant, la probabilitat que el resultat sigui fruit de l'atzar és elevada i, en conseqüència, no es podran prendre els resultats com a vàlids.

ANÀLISI DELS RESULTATS

PART 1

La primera part d'aquest anàlisi es centra en la classificació de les diferents classes socials que es formen, analitzant així, en quina classe es senten majoritàriament identificades les dones. Les dades han estat extretes del Centre d'Investigació Sociològica (CIS) en concret, d'enquestes post-electorals dels anys 2019 (3248) i 2016 (3145). La següent variable s'ha recodificat seguint la següent classificació: classe alta, mitjana-alta, mitjana-mitjana, mitjana-baixa i, finalment, classe baixa.

En el gràfic 1, es mostra els percentatge de dones que forma part de cada classe social per l'any 2016 mentre que, el gràfic 2 ens ho mostra per l'any 2019. En tots dos casos, observem com més del 60% de les dones mostren formar part de la classe mitjana i de la classe mitjana-baixa. Tot i així, es produeixen dues diferències respecte ambdós anys que són precisas a tenir en compte, per una banda, van haver-hi més dones l'any 2019 que consideraven formar part de la classe mitjana-baixa i, d'altra banda, la classe mitjana-alta, i alta mentre que l'any 2016 aglutinava un 27% de la població femenina tan sols un 7% considerava formar-hi part l'any 2019.

Gràfic 1. Classe social 2016. Elaboració pròpia

Gràfic 2. Classe social 2019. Elaboració pròpia

En conjunt, s'observa com la classe evidència un canvi respecte ambdós anys ja que es passa d'una classificació social majoritària de mitjana-mitjana a una classe més mitjana-baixa. De la mateixa manera observem aquest canvi en la classe mitjana-alta on, l'any 2016 un 25,2% de les dones de l'Estat hi formaven part passant aquesta classificació a un 4% l'any 2019. En general podríem afirmar que en el pas d'aquests tres anys s'evidència un augment de la població mitjana i mitjana-baixa donat que un 21% de les dones que per l'any 2016 consideraven formar part de la classe social mitjana-alta, es situaven per l'any 2019 repartides entre la classe mitjana i la mitjana-baixa.

CAUSES

L'augment de la classe mitjana-baixa possiblement vagi arrelat a que la classe treballadora sigui la que més ha patit en el període de crisi. Diferents estudis constaten com la classe mitjana s'ha empobrit i ha vist com disminueixen els seus ingressos, les seves oportunitats de treball i descens social, així com també, la seva esperança d'enriquiment i de millora del nivell de vida. (Subirats, 2016:73). Tot i així, la classe mitjana no ha desaparegut com s'apuntava com a possible causa en la hipòtesi ja que, la distància que manté amb la classe treballadora – aquí entesa com a classe baixa- pel que fa a nivells de vida i tipus de consum, més aviat a tendit a ampliar-se cosa però, que no és contradictòria amb el fet que la distància respecte de la classe alta també ha augmentat, i que el conjunt de la classe mitjana ha experimentat una devaluació tant econòmica com social.

Ignacio Aréchaga en el seu estudi afirma que *“La classe mitjana als països de l'OCDE, les persones que pertanyen a la classe mitjana han passat del 64% de la població el 1985 al 61,5% el 2015. El canvi no és molt gran, tot i que és més pronunciat en alguns països on ha caigut més de 4,5 punts, com Alemanya, Estats Units, Canadà, Finlàndia i Suècia.”* (Aréchaga, 2019). Puntualitzant que a Espanya la classe mitjana va minvar un 3,7% en aquest període, per tant, es podria equiparar amb el resultat obtingut, on, esdevenen diferències respecte ambdós anys però no produint-se un canvi molt gran. Així doncs, en diferents períodes del temps podem concloure que sí que és cert que una part de la població cada cop s'hi sent menys arrelada però, la presència d'una classe com la mitjana va lligada al desenvolupament. De fet, des d'un punt de vista individual es considera que passar a formar part de la classe mitjana és arribar a un estil de vida satisfactori, ja sigui gràcies a una ocupació de feina estable o a les pròpies perspectives de futur.

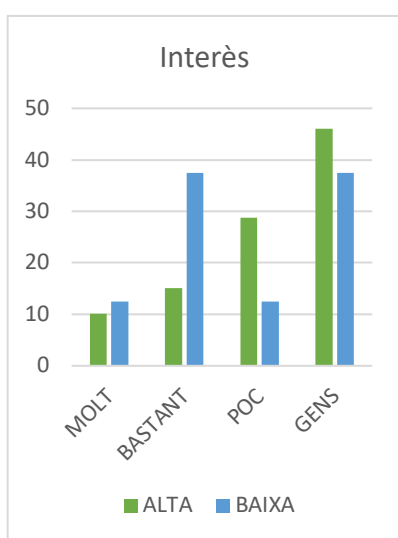
Per tant, tot i els diferents enfocaments que es pugui tenir sobre el “futur de la classe mitjana” tanquem la nostra primera hipòtesi de *“El sentiment de sentir-se d'una classe social baixa en les dones cada cop és major, això és degut o a la desaparició de la classe mitjana o bé al canvi constant que es viu en la composició de classes socials.”* afirmant la seva veracitat en quant a l'augment de la classe social baixa. Tot i així, no podem parlar d'una desaparició de la classe mitjana, ja que considerem que per molt que en diferents períodes del temps es distribueixi de forma diferent, sempre serà la més acomodada per la població. A més, tenint en compte que aquests resultats són fruit d'una pregunta realitzada i mesurada de forma totalment subjectiva, la seva validesa per poder afirmar una qüestió com aquesta no és suficient doncs, serien necessaris tenir en compte altres variables i d'altres factors.

PART 2

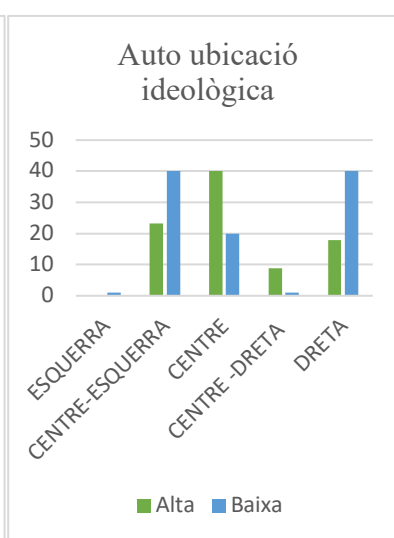
L'entorn social i polític de les dones que pertanyen a classes socials diferents pot arribar a influir en el seu comportament polític? És aquest comportament polític diferent si l'estudiem en dos moments del temps diferents? Bé doncs, observades les dades obtingudes, així com la classificació de les diferents classes socials que es formen, procedirem a fer-ne un breu anàlisi per cada any, és a dir, en primer lloc per l'any 2016 i

en segon lloc per l'any 2019. Seguidament, examinats els resultats obtinguts per cada una de les variables procedirem a respondre les hipòtesis plantejades al principi del nostre treball.

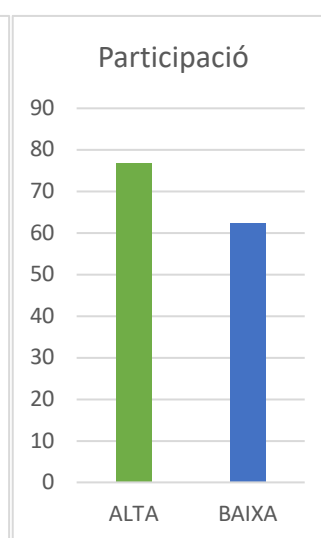
En l'estudi de les tres variables independents, és a dir, l'interès polític, la participació política i l'autoubicació ideològica per l'any 2016 extraiem el següents resultats. En quant a la variable **interès** observem com les dones de classe baixa respecte les dones de classe alta son les que tendeixen a tenir més interès per la política. Respecte **l'autoubicació ideològica** extrets els resultats afirmem com la classe baixa tendeix a situar-se al centre – esquerra, tot i així, existeix un tant per cent dones que es consideren de dretes essent aquest tant per cent més elevat si ho comparem amb les dones de classe alta. Aquestes, a més, es troben repartides de forma molt més equitativa per l'eix ideològic. Doncs, mentre que les dones de classe social alta es distribueixen de forma equitativa havent-hi un predomini al centre, les dones de classe social baixa, es divideixen entre un sentiment ideològic de dreta i de centre-esquerra. Finalment, tot i que la diferència en la **participació** entre ambdues classes només es diferencia per un 12%, la classe alta és la que hi participa més.

Gràfic 3. Elaboració pròpia.

Gràfic 4. Elaboració pròpia

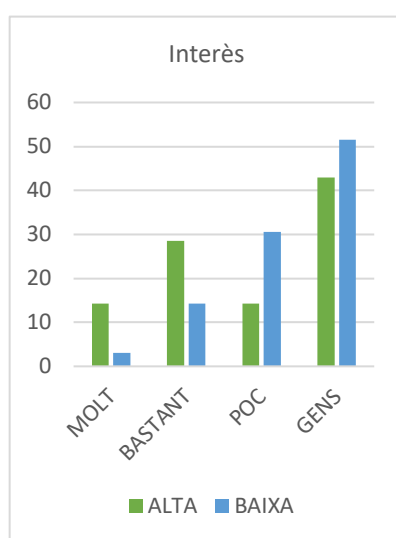
Gràfic 5. Elaboració pròpia

Per tant, si ara prenem la nostra segona hipòtesi que deia “ *El perfil polític de les dones que consideren formar part de la classe social baixa l'any 2016 tendeix a esser aquell perfil que té més interès polític i més participació política, ja sigui degut a les nivell socioeconòmic en què es situen o al descontentament cap govern del moment. A més, en relacionar la ideologia amb el nivell d'ingressos afirmem que en l'escala d'auto ubicació ideològica es situaran més a l'esquerra, deixant així a les dones de classe alta a l'espectre dret.*” Veurem que no la podem validar correctament en tenir en compte la participació, ja que les dones de classe baixa no varen tenir més participació que les dones de classe alta. Tot i així, és correcte afirmar que l'interès de la classe baixa és major respecte al de la classe alta. El mateix passa amb la ubicació ideològica on l'ala esquerra del espectre és formada majoritàriament per dones de classe baixa. De totes formes, la

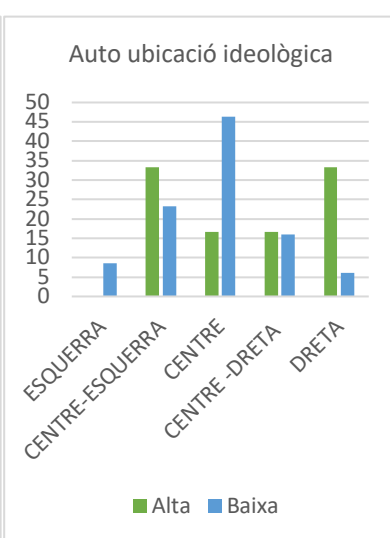
classe social baixa denota una data curiosa respecte la ideologia ja que enlloc de repartir-se de forma més equitativa com ho fa la classe alta, es divideix en dos sentiments d'identitat totalment oposats, trobant així un 40% de les dones de classe baixa que es situen a la dreta.

Tot i així, no podem deixar endarrere diferents estudis, entre altres puntualitzem els realitzats en el llibre de “*Aragón es nuestro Ohio*” on, veurem que en una enquesta extreta del 2012 Espanya a diferència d'altres països, es classificava com un país “estrany” on, la ideologia dels individus d'ingressos més elevats era indistingible de la ingressos menors. Per tant, la classe social pot ser que no tingui un nivell de influència dins la variable d'ideologia política. Finalment, en quant als resultats de la variable participació, s'observa una participació més elevada de la classe alta i no pas de la classe baixa com havíem afirmat.

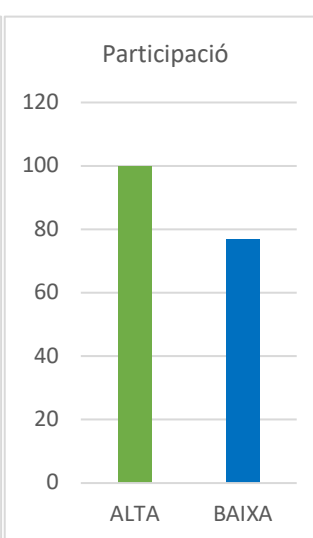
Aquests resultats però, seran els mateixos l'any 2019 quan el panorama polític és totalment diferent?

Gràfic 6. Elaboració pròpia.

Gràfic 7. Elaboració pròpia

Gràfic 8. Elaboració pròpia

Observats els gràfics de l'any 2019 concloem com **l'interès** per la política per ambdues classes socials, es situa entre gens i poc doncs, en totes dues classes hi ha una tendència en tenir poc o gens interès per la política. D'altra banda, **l'autoubicació ideològica** de les dones de classe baixa es situa majoritàriament entre el centre i el centre-esquerra mentre que, la de la classe alta es situa més repartida per l'espectre ideològic. Finalment, la **participació** per l'any 2019 és més elevada per part de les dones que formen part de la classe alta.

Per tant, obtinguts i analitzats els dos períodes del temps escollits en aquest treball i, tenint en compte la història de la democràcia espanyola pel 2016, en què el país va viure una situació política inèdita on es va batre el nombre de repetició d'eleccions així com també una prolongació de la paràlisi política davant la dificultat per formar govern,

podem concloure que les dones de classe baixa mostraven tenir més interès en aquell moment que al 2019 en canvi, no passa el mateix amb les dones de classe alta que mostren tenir una mica més d'interès l'any 2019.

D'altra banda, en analitzar l'autoubicació ideològica veiem com l'ala esquerra per ambdues classes socials augmenta respecte el 2016. Aquest canvi possiblement hagi estat degut a l'onada de nous partits emergents com, per exemple, Podemos. Tot i així, i com ja s'ha anat destacant en diferents estudis com el de Lluís Orriols, s'ha detectat cada vegada menor pes al vot de classe, això vol dir que cada cop hi ha una associació menor entre la classe social del individu i el sentit de vot.

Finalment, la participació política en ambdues classes socials i per ambdós anys considerem que és elevada. Tot i així, i com també observàvem amb els resultats del 2016 la classe alta participa una mica més que la classe baixa, de fet, en l'estudi realitzat en el llibre de *"Aragón es nuestro Ohio"* observem com a Espanya els ciutadans més pobres tendeixen a abstenir-se més però, tot i així, destaca per ser un dels països en què menys diferències hi ha.

Així doncs, en donar resposta a la nostra tercera hipòtesi que comparava els dos moments en el temps en condició a la classe social que la dona forma part, concloem que són certes les afirmacions de *"l'any 2016 respecte al 2019 en ambdues classes socials hi haurà una menor participació. En quant a l'autoubicació majoritària al 2016 en ambdós classes socials es situarà en general més a l'espectre dret, ja sigui per la paràlisi política viscuda en aquell o pels resultats electorals per les dues voltes electorals, fet que canviarà al 2019, movent ambdós classes més a l'esquerra."* D'altra banda però, no resulta certa l'afirmació que trobem en la mateixa hipòtesi que diu *"L'any 2016 a diferència del 2019 en ambdues classes hi haurà un menor interès, tot i així, en la classe social baixa sempre tendirà a un menor interès"* ja que l'any 2016 és la classe baixa – com hem pogut observar en la hipòtesi número 2- la que té més interès per la política. Fet que canvia al 2019 on, i tal com dèiem en la nostra hipòtesi, la classe social baixa té un menor interès.

De la mà de la diferent literatura corresponent, tanquem aquest anàlisi afirmant que a Espanya no hi ha una diferència ideològica clara entre els grups relativament més acomodats i els més desfavorits. És cert, que els rics i els pobres no voten de forma exactament igual, però les diferències no són molt grans, d'aquí els resultats que s'obtenen en l'escala d'autoubicació ideològica. De fet, resultats del CIS del baròmetre per l'any 2016 mostraven com tan el PP com el PSOE tenien vots provinents de tot nivell d'ingressos. En definitiva, i tal i com veníem apuntant en línies anteriors, el nivell d'ingressos sí que resulta estar fortament relacionat amb el nivell de recolzament dels nous partits, mentre que Podemos té més èxit al grup de menys ingressos (classe baixa), Ciutadans triomfa entre els votants més acomodats (classe alta). (Sancho, Orriols, i Romero, 2015:171)

CONCLUSIONS

Al principi d'aquest treball apuntàvem que l'objectiu principal era el d'esbrinar, per una banda, si la classe social de les dones ha variat amb el pas del temps i per d'altra banda, analitzar com de diferent és el comportament polític de les dones que pertanyen a classes socials totalment diferenciades pel que fa el seu estatus socioeconòmic, és a dir, les dones de classe alta respecte les dones classe baixa. Ara, realitzada la part teòrica i la part pràctica es fa imprescindible concloure amb un seguit d'aportacions.

Els resultats obtinguts ens han aportat que no es produeix una clara desaparició de la classe mitjana, ja que aquesta es manté del 2016 al 2019 amb uns percentatges molt semblants però, el que sí que és manifesta és un augment de la classe mitjana-baixa. De fet, segurament la causa d'aquest augment va lligat amb la pèrdua de classe alta, ja que mentre que per l'any 2016 podíem parlar d'una existència de la classe mitjana-alta formada per 25% de les dones, l'any 2019 tan sols un 4% es situava en aquesta classe social. Aquests resultats, com podem veure de forma més exhaustiva en l'anàlisi de resultats, donen resposta a la nostra primera hipòtesi.

De totes formes, la reflexió rau en afirmar l'existència d'una mobilitat social descendent per part de la classe mitjana. Això, ha estat degut al augment d'instal·lar-se en les classes baixes, dependents de subsidis i prestacions econòmiques. Klaus Eder afirma que aquest augment de la precarietat estaria motivat per la disminució de les rendes per la desocupació, l'ocupació inestable o bé l'intent de millora de la competitivitat a través de la devaluació del salari.(Eder, 1993). En resum, els resultats del canvi de classe ens demostren com, la realitat és clarament un distanciament entre les elits i les classes mitjana i baixa on, les elits disposen de la capacitat per actuar globalment d'acord amb els seus interessos i la resta desenvolupa estratègies i mecanismes per poder-se mantenir, produint-se així un augment de la desigualtat i empobriment de la resta de classes subordinades.

Altrament, els resultats obtinguts en les variables, interès polític, participació política i autoubicació ideològica ens permeten observar les diferències dels comportaments polítics de les dones per ambdós anys estudiats. De fet, gràcies a aquests resultats en el nostre anàlisi, podem donar resposta a les hipòtesis número dos i tres.

Amb l'interès s'ha observat com l'any 2016 front el panorama polític, varen ser les dones de classe baixa les que mostraven tenir més interès. Tot i així, un 37,5% encara considerava tenir gens interès. Fet contrari per l'any 2019 on, la classe alta era la que mostrava tenir més interès per la política.

Creiem que l'estudi d'aquesta variable va molt lligat amb la variable de participació política ja que, els resultats ens mostren com, en ambdós anys, la classe alta ha participat més i alhora s'ha interessat més. És per tot això, que podem afirmar la presència d'una desigualtat en la participació política, de fet, estudis com els de Milbrath i Goel conclouien que *“les persones de classe alta tenen major probabilitat de participar*

en política que les persones de classe baixa"; “*És gairebé cert que les persones amb més ingressos tenen major probabilitat de participar que les que menys ingressos tenen*” i “*les persones amb estatus ocupacional més alt tenen més probabilitat de participar en política*”. (Torcal, 2010:269). Per tant, és possible afirmar que es registren desigualtats participatives i d’interès segons la classe social que la dona pertany.

Tot i així, considerem que no passa el mateix amb els resultats extrets de la variable autoubicació ideològica que, com hem comprovat, ens han acabat mostrant com la classe social alta en ambdós anys es distribueix d’una forma molt més distribuïda per l’eix ideològic, fet que no succeeix amb la classe baixa on, l’any 2016 es troba distribuïda entre la dreta i l’esquerra, mentre que al 2019 es concentra majoritàriament al centre-esquerra.

En general, en ambdues classes socials podem observar com cada cop es centren més cap al centre-esquerra però, tot i així, els resultats no aporten suficients diferències com per poder afirmar que la classe social a la que pertany la dona condiciona la seva ubicació ideològica. En diferents estudis els grans partits tenen electorats, al menys al 2012, relativament heterogenis en termes de ingressos ja que tant el PP com el PSOE van aconseguir atreure votants de tots els nivells de rendes. Tot i que és cert, que probablement no sigui suficient aquest estudi, no sembla ser – en termes generals- que la classe pugui arribar a determinar amb molta precisió les preferències partidistes de les votants. Resultaria interessant estudiar com els partits utilitzen la manipulació per tal d’aflorar el discurs de classes.

Com hem pogut comprovar, tots els resultats que s’han obtingut obren la porta a més interrogants que, son d’una gran línia de investigació, ja que l’estudi de la classe social de forma subjectiva pot arribar a aportar resultats no tan exactes. De totes formes, la importància de l’anàlisi de classe en l’actualitat continua essent important i significatiu ja que, tot i que les societats s’han transformat a nivell productiu, la identitat de classe segueix existint i pot seguir sent objecte d’utilització.

Així doncs, amb tots els resultats obtinguts concloem que la classe social de les dones sí que influeix en el seu comportament polític ja que, tal i com hem pogut observar i de forma generalitzada, les dones de classe baixa tendeixen a menys interès i menys participació respecte les de classe alta. Finalment, tot i que en ambdós anys la tendència de la classe baixa ha estat marcada per un eix més a l’esquerra, no considerem que la ideologia pugui arribar a definir la classe social. De totes formes, sí que considerem necessari l’ús de la classe social com una dels clivells explicatives de moltes preferències individuals ja siguin de comportament electoral o bé d’actituds polítiques.

BIBLIOGRAFIA

- Aréchaga, I. (2019). *El declive de la clase media en Occidente y sus consecuencias*. Recuperat de <https://www.nuevarevista.net/justicia-social/el-declive-de-la-clase-media-y-sus-consecuencias/>
- Astelarra, J. (1978). *La mujer... ¿clase social? Algunos antecedentes históricos* | Astelarra Papers. Revista de Sociologia. Recuperat de <https://papers.uab.cat/article/view/v9-astelarra2>
- Bolao, J. (2017). *La perspectiva de gènere en l'anàlisi de l'abstencionisme i l'interès per la política*. (número 13). Recuperat de https://ddd.uab.cat/pub/estudis/2017/186410/pergenana_a2017n13.pdf
- Eder, K. (1993): *The New Politics of Class. Social Movements and Cultural Dynamics in Advanced Societies*. Londres: Sage.
- Inglehart, R., & Norris, P. (2000). *The Developmental Theory of the Gender Gap: Women's and Men's Voting Behavior in Global Perspective*. International Political Science Review, 21(4), 441–463. <https://doi.org/10.1177/0192512100214007>
- Kraus, M. W. Piff, P. K., Mendoza-Denton, R., Rheinschmidt, M. L., & Keltner, D. (2012). *Social class, solipsism, and contextualism: How the rich are different from the poor*. Psychological Review, 119(3), 546-572. <https://doi.org/10.1037/a0028756>
- Liñeira, R. (2009) *La participació política i associativa de les dones i els homes a Catalunya*. Diferències i similituds, ICPS - Seminari de "Ciutats i Persones", Generalitat de Catalunya.
- Lipset, Seymour Martin. (1960). *Political man; the social bases of politics*. Garden City, N.Y. :Doubleday,
- Martinez, A. (2018). *El efecto de la autoubicación ideológica en la identificación subjetiva de clase*. Recuperat de http://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/126314/1/TFM_Aida_Martinez.pdf
- Montero, Gunther i Torcal. (1998) *Actitudes hacia la democracia en España: legitimidad, descontento y desafección*, REIS 83/98.
- Navarro, V. (2016) *Classes socials i desigualtat*. En *Raó de Catalunya. La societat catalana al segle XXI*. (pp. 1-5). Barcelona, España: Institut d'Estudis Catalans.

Pallarès, Riba i Fraile. (2007) *Variables socioestructurales y comportamiento electoral en las Elecciones Generales españolas*. Una perspectiva evolutiva 1979-2000, Revista de Estudios Políticos (nueva época) núm. 135, págs. 109-158, Madrid.

Ramirez D. (2016) *La influencia del género sobre el comportamiento político de las mujeres españolas durante el período 2000-2011*. UNIVERSIDAD COMPLUTENSE DE MADRID.RIPS, ISSN 1577-239X. Vol. 15, núm. 1, 2016, 39-58

Robert Y. Shapiro, Harpreet Mahajan. (1986) *Gender Differences in Policy Preferences: A Summary of Trends from the 1960s to the 1980s*, Public Opinion Quarterly, Volume 50, Issue, Pages 42–61.

Sánchez C. (2007) *Diversitat de les dones IV. Classe social* a BODELÓN, E.; DE LA FUENTE, M. (coords.): Diccionari - Mapa de Recursos Dona i Àmbit Local, Pub. Electrònica, Projecte CIP, ICPS.

Sancho, U., Orriols, LL., & Romero, M. (2015). *Aragón es nuestro Ohio* (1.ª ed.). Barcelona, España: El hombre del tres.

Subirats, M. (2016). *Les classes socials: panorama d'un temps de crisi. En la Societat Catalana 2014-2015* (pp. 71-91). Barcelona , España: IEC.

Torcal, M. (2010). *La ciudadanía europea en el siglo XXI*. Madrid, España: Centro de Investigaciones Sociológicas.

ANNEX

Taules estadístiques descriptives.

INTERÈS

2019

DONA	interès					
CLASSE social	Molt	Bastant	Poc	Gens	N.C.	Total
Alta	1	2	1	3	0	7
Mitjanaalta	18	47	23	15	0	103
Mitjanamitjana	125	419	470	261	3	1278
Mitjanabaixa	87	328	529	396	8	1348
Baixa	4	19	41	69	1	134
Total	235	815	1064	744	12	2870

Chi quadrat

DONA	Value	df	p
DONA	χ^2	135	16
			< .001

2016:

DONA	Interès					
CLASSE social	Molt	Bastant	Poc	Gens	N.C.	Total
Alta	14	21	40	64	0	139
Mitjanaalta	56	183	319	345	0	903
Mitjanamitjana	112	339	472	313	4	1240
Mitjanabaixa	92	265	255	123	0	735
Baixa	1	3	1	3	0	8
Total	275	811	1087	848	4	3025

Chi quadrat

DONA	Value	df	p
dona	χ^2	161	16
	N	3025	< .001

ORIENTACIÓ IDEOLÒGICA

2019

DONA	Orientació Ideològica					
CLASSE social	Esquerra	Centre-Esquerra	Centre	Centre-Dreta	Dreta	Total
Alta	0	2	1	1	2	6
Mitjanaalta	3	27	35	22	12	99
Mitjanamitjana	52	284	420	254	118	1128
Mitjanabaixa	78	336	433	170	78	1095
Baixa	7	19	38	13	5	82
Total	140	668	927	460	215	2410

χ^2 Tests

DONA		Value	df	p
DONA	χ^2	46.7	16	< .001
	N	2410		

2016:

DONA	Orientació Ideològica					
CLASSE social	Esquerra	Centre-Esquerra	Centre	Centre-Dreta	Dreta	Total
Alta	10.0 %	23.3 %	40.0 %	8.9 %	17.8 %	100.0 %
Mitjanaalta	6.7 %	25.2 %	47.7 %	13.9 %	6.5 %	100.0 %
Mitjanamitjana	6.4 %	23.7 %	44.3 %	16.6 %	9.0 %	100.0 %
Mitjanabaixa	3.8 %	21.8 %	36.9 %	23.8 %	13.7 %	100.0 %
Baixa	0.0 %	40.0 %	20.0 %	0.0 %	40.0 %	100.0 %
Total	5.9 %	23.7 %	43.1 %	17.4 %	9.9 %	100.0 %

DONA	Value	df	p
χ^2 N: 2521	77.2	16	< .001

PARTICIPACIÓ

2019:

DONA	Participació				
CLASSE social	Va votar	No va votar perquè no va poder	Va preferir no votar	No tenia dret a vot	Total
Alta	100.0 %	0.0 %	0.0 %	0.0 %	100.0 %
Mitjanaalta	93.2 %	0.0 %	1.9 %	4.9 %	100.0 %
Mitjanamitjana	87.9 %	1.3 %	5.9 %	4.8 %	100.0 %
Mitjanabaixa	85.9 %	2.2 %	8.9 %	3.0 %	100.0 %
Baixa	76.7 %	3.1 %	17.1 %	3.1 %	100.0 %
Total	86.7 %	1.8 %	7.7 %	3.8 %	100.0 %

DONA	Value	df	p
χ^2 N: 2822	41.8	12	<0.001

2016:

DONA	Participació				
CLASSE social	Va votar	No va votar perquè no va poder	Va preferir no votar	No tenia dret a vot	Total
Alta	77.0 %	4.3 %	15.1 %	3.6 %	100.0 %
Mitjanaalta	79.4 %	2.0 %	15.9 %	2.8 %	100.0 %
Mitjanamitjana	85.1 %	1.5 %	11.1 %	2.3 %	100.0 %
Mitjanabaixa	90.5 %	1.6 %	6.1 %	1.8 %	100.0 %
Baixa	62.5 %	12.5 %	25.0 %	0.0 %	100.0 %
Total	84.3 %	1.8 %	11.6 %	2.4 %	100.0 %

DONA	Value	df	p
χ^2 N: 3019	57.2	12	<0.001